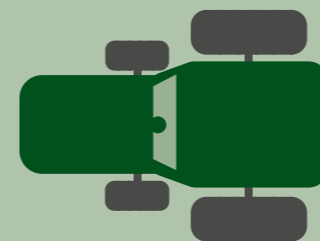

Hos landmanden

1 BÆREDYGTIGE AFGRØDER

Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion og ca. 25 pct. af verdens eksport af græs- og kløverfrø. Græsfrøproduktionen har et positivt CO₂-aftryk og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde, som samtidig har minimal udvaskning af kvælstof.

2 25.000 HEKTAR MED HESTEBØNNER

Landmændene leder efter andre og mere bæredygtige proteinkilder til dyrefoder end importeret soja. For 10 år siden dyrkede næsten ingen hestebønner, men i år bliver der dyrket 25.000 hektar.

Strukturudvikling

Der bliver færre og større landbrug

Dansk landbrug har i løbet af de seneste årtier gennemgået betydelig strukturel udvikling. Landbrugsbedrifterne er gradvist blevet større, færre i antal og er i dag præget af en højere grad af specialisering.

Gennem de seneste 30 år er antallet af bedrifter mere end halveret, mens de eksisterende bedrifter over årene er blevet større, heraf både i antal husdyr tilknyttet produktionen og arealet.

Dette er særligt tydeligt i griseproduktionen, hvor der i 1985 i gennemsnit var 200 grise pr. bedrift, mens der i gennemsnit er 3.814 grise pr. bedrift i 2017.

I dag har en gennemsnitlig bedrift tilknyttet 75,9 ha, hvilket er en stigning på godt 200 pct. siden 1980. Alene fra år 2000 er arealet tilknyttet den gennemsnitlige bedrift steget med godt 56 pct. I 1980 var der knap 120.000 landbrugsbedrifter, i 2017 er der 26.860 bedrifter. Af disse var 9.760 heltidslandbrug og 17.100 deltidsbedrifter.

Der var knap 10.000 heltidslandbrug i 2017

Udover at landbrugsaktiviteten i højere grad bliver koncentreret på færre bedrifter, er landbrugets strukturudvikling desuden karakteriseret af stærkt stigende specialisering. Det betyder, at der i dag er få landbrug, der har flere husdyrstyper.

For knap 50 år siden havde ca. 75 pct. af bedrifterne både kvæg og grise. I dag er

der så høj grad af specialisering, at kun 2 pct. af alle bedrifter har både kvæg og grise.

Den vegetabiliske produktion består af produkter, der anvendes i fødevarer, foder til husdyr samt gartneriproduktion. Hovedparten af arealet er anvendt til produktion af græs eller korn, hvor de primære kornarter er byg og hvede.

Kun 2 pct. af alle bedrifter har både kvæg og grise tilknyttet

Strukturudviklingen skyldes, at de danske landmænd har udnyttet de stordriftsfordele, der følger med et større landbrug. Det har været med til at gøre de danske landmænd konkurrencedygtige i en verden, hvor globalisering og international konkurrenceevne får stadig større betydning.

Husdyr

Dansk mælkeproduktion er blandt verdens mest klimaeffektive

Den animalske produktion dækker over hold af mange forskellige husdyr. Danske landmænd har en høj grad af specialisering i produktionen og hold af ét slags husdyr.

Kvæg

Danmark går forrest, når det kommer til en klimavenlig oksekødsproduktion. I Danmark har vi en kvægbestand på knap 1,6 mio. kvæg og en produktion på 472.000 slagtede kvæg. En mangeårig indsats på at forbedre produktionsforholdene har ikke været forgæves. Den danske kvægbranche er derfor i dag i verdensliten, når det gælder dyrevelfærd, lavt medicinforbrug, lav dødelighed og bæredygtig produktion i forhold til natur, klima, og miljø.

Den danske mælkeproduktion er blandt Europas og dermed verdens mest klimaeffektive

Kvæg er også tunger, læder og biodiesel. I den danske kvægproduktion bliver alt optimeret – og så godt som intet går til spilde. Udover at bruge kødet fra kvæget, bliver huden brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet på dyret bruges til produktion af biodiesel og biogas.

En stor del af tungerne bliver desuden eksporteret til Japan, hvor det er en delikatess. Ved at sikre et minimalt spild af ressourcer i produktionen, er Danmark med til at sikre en mere klimavenlig oksekødsproduktion, når klimabelastningen fordeles ud på en lang række produkter.

Af det høstede korn er **40% byg**

Byg

Byg udgør 40 pct. af det høstede korn i 2017. De 4 mio. ton byg og maltbyg anvendes til fx foder og ølproduktionen.

Den danske mælkeproduktion er desuden blandt Europas og dermed verdens mest klimaeffektive. Det er den blandt andet, fordi de danske malkekøer har en høj udnyttelse af foderet og giver meget mælk.

Hvad er særligt ved dansk oksekød?

Landbrug & Fødevarer lavede i 2017 en benchmark-analyse, som sammenligner okse- og kalvekødsproduktionen på tværs af Danmark, Holland, Irland, Sverige og Tyskland. For selvom lande inden for EU er underlagt den samme EU-lovgivning, er der individuelle forskelle landene imellem. Analysen viser, at Danmark gør det særligt

godt på en række områder. Heriblandt er den danske klimabelastning fra okse- og kalvekødsproduktionen den næstlaveste blandt de undersøgte lande. Det danske medicinforbrug ligger desuden 30 pct. under EU's gennemsnit og alle danske kreaturer bedøves inden slagtning.

Gris

Bestanden af grise var på 12,3 mio. stk. i 2017 fordelt på 3.226 bedrifter. Antallet af grise i Danmark er faldet med næsten en mio. de seneste 10 år. Tendensen har været, at antallet af slagtesvin er faldet, mens der er kommet flere smågrise til eksport.

Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årsso er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33,3 stk. i 2017

Den øgede specialisering præger svine-sektoren. Der bliver derfor færre og færre, men større bedrifter. Den gennemsnitlige besætningsstørrelse er gået fra 901 grise i 2000 til 3.814 grise i 2017. Derudover går 69,4 pct. af alle grise i besætninger med mere end 5.000 grise.

Specialiseringen har ført en højere produktivitet med sig. Det kommer bl.a. til udtryk ved udviklingen i antallet af producerede grise pr. årsso. Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årsso er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33,3 stk. i 2017.

Fjerkræ og æg

Der var 3.030 bedrifter med fjerkræproduktion i 2017. Heraf var 252 af bedrifterne med slagtekyllingeproduktion.

Størstedelen af disse har en kapacitet på over 25.000 slagtekyllinger. Staldanlægene er højteknologiske, hvor både varme, foder og luftfugtighed styres for at sikre, at kyllingerne har gode forhold, hvorfor man med fordel kan have en stor produktion. I økologien er anlæggene ofte mindre, men til gengæld er der krav om udendørsarealer.

Den samlede danske produktion af slagtekyllinger var på 101,4 mio. i 2017, hvilket er knap 0,2 mio. flere end i 2016.

Der blev produceret 153,8 mio. kg. kyllingekød i 2017

Derudover var der 2.658 bedrifter med høns. Den samlede bestand af æglæggende høner var på 6,1 mio. stk. i 2017, hvilket er 1,5 mio. stk. færre end i 2016. Ud af den samlede æggeproduktion udgjorde buræg 29 pct. og skrabeæg 35 pct., mens økologiske æg og æg fra fritgående høns udgjorde hhv. 28 pct. og 8 pct. Danmark har en mindre produktion af ænder, gæs og kalkuner. Kalkuner sendes oftest til slagtning i Tyskland, mens der blev slagtet ca. 0,6 mio. ænder i Danmark primært på andeslagteriet Dansk And i Struer. Tidligere har slagtningen foregået i Holland, Tyskland og Polen.

Mink

Minkskind udgør hovedparten af pelsproduktionen i Danmark. Der blev produceret 17,9 mio. minkskind i 2017. Derudover bliver der produceret et mindre antal ræve-, chinchilla- og kaninskind. Bestanden af pelsdyr var omkring 3,4 mio. dyr i 2017, som blev opdrættet på 1.380 bedrifter. Heraf var 1.338 minkbedrifter.

Generelt har produktionen af pelsdyr været stigende de seneste år, mens antallet af bedrifter er faldet. Der anvendes den nyeste teknologi til driftsstyring, avl og analyse i produktionen af pelsdyr for at sikre en avl af sunde dyr på den mest hensigtsmæssige måde. Det betyder, at dyrenes behov og miljøforholdene er i fokus. Udover teknologien er kvalitetsfoder med til at sikre den høje kvalitet af danske skind.

Fisk

Den samlede landingsværdi for dansk fiskeri var 3,4 mia. kr. i 2017. Det er det næsthøjeste niveau siden 2001. De seneste fem år er landingsværdien steget med

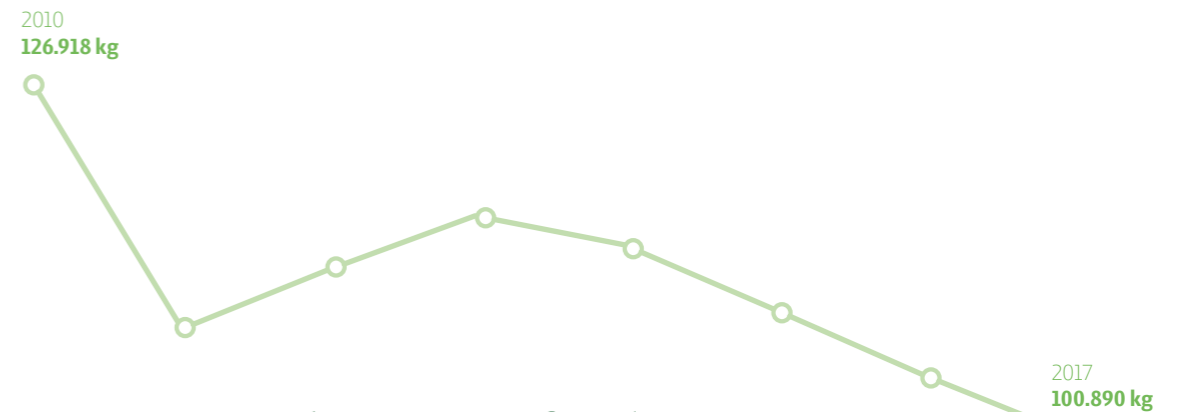
Det danske landbrugs antibiotikaforbrug

44,2 mg. antibiotika pr. produceret biomasse

Til sammenligning bruger Spanien, Tyskland og Polen hhv. 418,8, 149,3 og 140,8 mg. antibiotika pr. produceret biomasse. Dansk landbrugs antibiotikaforbrug er blandt Europas laveste.

Forbrug af antibiotika

21% lavere forbrug siden 2010

Udviklingen sker i kølvandet af, at der blev indført en gult kortordning for antibiotikaforbruget i griseproduktionen i 2010.

mere end 20 pct. Fangster består især af industrifisk og krebs- og bløddyr, som hver i sær udgør lige over en femtedel af den samlede værdi.

Den største andel af landet fisk består af industrifisk og krebs- og bløddyr

Danske fiskefartøjer landede fisk i udenlandske havne for 694 mio. kr. i 2017. Trækkes værdien af disse fra, kan danske fiskeres landinger i Danmark opgøres til 2,7 mia. kr. Udenlandske fiskeres landinger i danske havne kan opgøres til 1 mia. kr. således, at den samlede landingsværdi for fisk i Danmark var knap 3,8 mia. kr.

I Danmark er væksten i akvakulturen begrænset af miljøregulering, mens den på verdensplan er i høj vækst. Der var 211 akvakulturanlæg i Danmark i 2016, og heraf var 21 økologiske. Den økologiske produktion steg med 9 pct. fra 2015 til 2016 og udgør nu 6 pct. af den samlede produktion.

Foderforbrug

Omkring 75 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor grise og kvæg er de største aftagere.

Forbruget har ligget relativt stabilt omkring 15 mia. foderenheder de seneste 15 år. Ca. 1/3 af forbruget består af grovfoder, hovedsageligt til kvæg. 46 pct. af forbruget består af korn og bælgssæd, mens 18 pct. udgøres af proteinfodermidler. I 2016/2017 blev omkring en femtedel af foderet importeret fra udlandet og bestod hovedsageligt af proteinfodermidler.

Forbrug af antibiotika

Forbruget af antibiotika i landbruget er faldet det seneste år. Denne udvikling sker i kølvandet af, at der blev indført en gult kortordning for antibiotikaforbruget i griseproduktionen i 2010.

Den nye gult kortordning trådte i kraft 30. juni 2016. Ordningen har til formål at mindske forbruget af antibiotika til grise

med 15 pct. i perioden 2015-2018. Ordningen er målrettet antibiotikatyper, som er særligt nødvendige for human brug.

Det danske landbrugs forbrug af antibiotika var på 100.890 kg for alle husdyr i 2017. Det er 3 pct. mindre end i 2016 og 21 pct. mindre end i 2010. Det danske landbrugs antibiotikaforbrug hører til blandt Europas laveste pr. produceret kg kød.

Dyrevelfærd

Fokus på dyrenes trivsel

Dyrevelfærd er centralt for godt landmandskab, og det er et emne, der ligger både landmænd, forbrugere og samfundet på sinde.

I 2016 gik 85 pct. af besætningerne gennem dyrevelfærdskontrollen uden anmærkninger.

Dyrenes velfærd er landmandens ansvar, og der bliver hele tiden arbejdet målrettet på at sikre og forbedre dyrevelfærden i landbruget. Via forskning og rådgivning skabes og formidles ny viden, der kan bidrage til udvikling af eksempelvis bedre staldsystemer og forbedret driftsledelse.

Og der sættes hele tiden nye tiltag i gang, der skal forbedre dyrenes sundhed og velfærd. Generelt har dansk landbrug et rigtig højt niveau af dyrevelfærd sammenlignet med andre europæiske lande. Igen i år går landbruget foran og hæver niveauet yderligere. Nedenstående eksempler er blot nogle af de mange initiativer, der er sat i gang det seneste år.

SEGES samler verdens klogeste indenfor yversundhed

Sammen med Veterinærinstituttet DTU og Københavns Universitet har SEGES taget initiativ til at oprette et internationalt Yversundhedscenter.

Centret skal samle danske aktiviteter på området og etablere et samarbejde med de største internationale kapaciteter på området for at sikre et højt niveau indenfor forskningen. Det internationale perspektiv er afgørende for at nå nye landvindinger inden for yversundhed og derigennem styrke indsatsen med at sikre køernes sundhed og velfærd.

Krav om smertelindring ved afhorning af kalve

I dag bliver alle kalve bedøvet ved afhorning, og der anvendes allerede smertelindrende medicin ved afhorning i mange besætninger. Den Danske Dyrlægeforening og SEGES er gået sammen i en fælles brancheaftale, hvor målet er at alle kalve skal modtage længerevarende smertebehandling som supplement til lokalbedøvelsen. Der er en positiv velfærdsmæssig effekt af længerevarende smertebehandling ved afhorning, og derfor ønsker begge organisationer, at det fremover bliver standardbehandling, og har iværksat en fælles indsats for at sikre smertelindring af alle kalve ved afhorning.

Arlagården Plus sætter fokus på køernes trivsel

Landbruget arbejder hele tiden med dyrevelfærd i produktionen gennem egne kvalitets- og kontrolsystemer.

På Arlagården Plus skal landmanden vurdere samtlige dyr i besætningen på fire dyrebaserede parametre

Som et led i det arbejde har Arlagården Plus indført velfærdsvurderinger af de enkelte dyr i besætningen. Det betyder, at landmanden på fire konkrete dyrebaserede parametre skal vurdere samtlige dyr i besætningen og registrere data i en

central database. Indsamlingen af data er med til at give den enkelte landmand et bedre billede af sine køers trivsel, så der på den måde kan sættes målrettet ind med tiltag, for at forbedre yderligere på området.

En milepæl er nået i den europæiske pelsbranche

Minkbranchen har taget et afgørende skridt og har i 2017 rullet en omfattende velfærds-certificering af alle minkgårde ud i alle europæiske lande.

Fra 2020 vil København Fur kun modtage minkskind fra certificerede gårde

Det betyder, at fra 2017 skal alle gårde velfærds-certificeres og fra 2020 vil København Fur kun modtage minkskind fra certificerede gårde. WelFur er det første certificeringsprogram af sin art og er med til at dokumentere dyrenes velfærd.

Certifikatet giver på den måde den enkelte mikavler et uvildigt, nuanceret og retvisende billede af dyrenes sundhed og velfærd på gården. Det er forskere fra syv forskellige europæiske universiteter, der har stået i spidsen for arbejdet med at udvikle en forskningsbaseret og uafhængig velfærds-certificering.

Det er den fælles europæiske brancheorganisation Fur Europe, der står bag initiativet.

Lokalbedøvelse forud for kastration af pattegrise

I dag anvender alle danske landmænd smertelindring i forbindelse med kastration, og danske griseproducenter går nu skridtet videre end lovgivningen og indfører lokalbedøvelse af grisene før kastration. I såvel den almindelige som i den økologiske griseproduktion kastreres størstedelen af hangrisene i dag. Hvis hangrise ikke kastreres, øges risikoen for såkaldt 'ornelugt' i kødet. I perioden op til indførelsen af kravet skal alle griseproducenter og de

relevante medarbejdere gennemfører et kursus i lokalbedøvelse af grise, der består af teoretisk såvel som praktisk undervisning.

Flere løse søer i farestalden

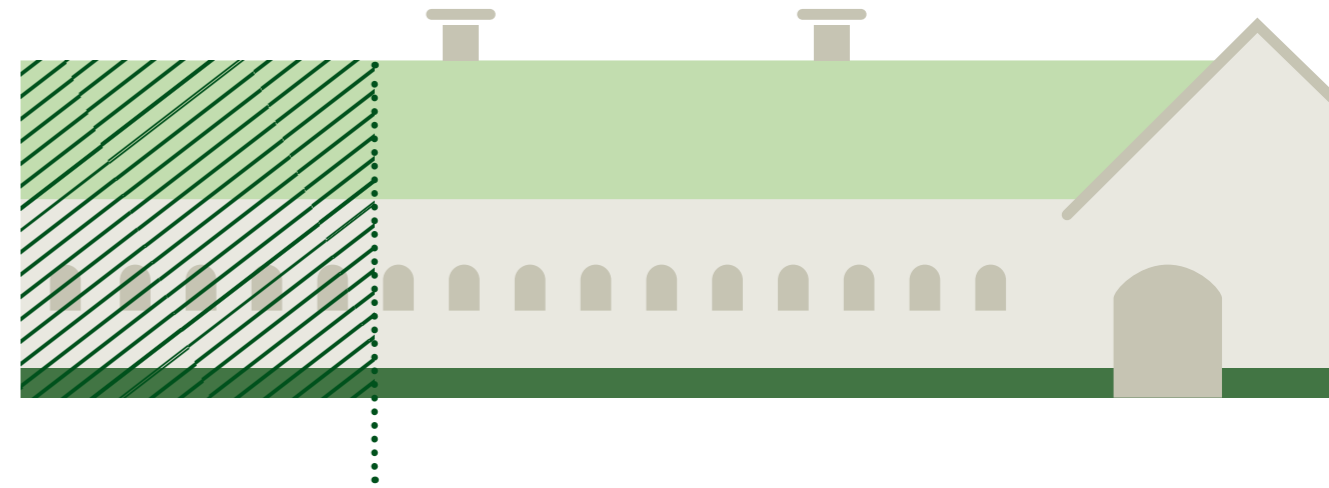
Danske griseproducenter er verdensførende med at bygge farestalde til løse søer på eget initiativ. Næsten 25 pct. af de farestier, der er etableret de seneste fem år, er indrettet til løse søer. Det er en markant udvikling.

I takt med nybyggeri og renovering i farestaldene vil flere og flere griseproducenter bygge farestalde til løse søer for at sikre endnu bedre dyrevelfærd og være på forkant med fremtidige forbrugerkrav. SEGES Svineproduktion intensiverer

derfor forskning og udvikling i stalde og stier til løse søer, og det betyder, at arbejdet med udviklingen af den traditionelle kassesti indstilles ved udgangen af 2018.

Bedre dyrevelfærd for kyllinger

Statens dyrevelfærdsmærke 'Bedre Dyrevelfærd' er allerede velkendt og udbredt blandt forbrugerne på grisekød. Nu breder mærket sig yderligere, og går alt efter planen vil de første kyllinger mærket med hjerter lande i køledisken allerede i efteråret 2018. Mærket gør det lettere for forbrugeren at vælge kød fra dyr med endnu bedre dyrevelfærd og tydeliggøre niveauet af dyrevelfærd på en nem og overskuelig måde.

25% flere farestier til løse søer

➤ Bedre forhold hos griseproducenterne

Danske griseproducenter er verdensførende med at bygge farestalde til løse søer på eget initiativ, og næsten 25 pct. af de farestier, der er etableret de seneste fem år, er indrettet til løse søer.

Vegetabilsk produktion

Planteproduktionen havde en værdi på ca. 26,3 mia. kr. i 2017

Den vegetabiliske produktion består af det, der bliver produceret på marken og af gartneriproduktion. Størstedelen af den vegetabiliske produktion går til foder i den animalske produktion.

Planteproduktionen havde en værdi af ca. 26,3 mia. kr. i 2017, hvilket har været relativt stabilt gennem en længere årrække. Danmarks areal udgør i alt 4.309.000 ha eller 43.000 km². Der blev dyrket 2.644.000 ha i 2018, svarende til 61,4 pct. af det samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks samlede areal.

En stor del af den landbrugsjord, der årligt afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Der afgives årligt ca. 10.000 ha til andre formål.

Planteproduktionen havde en værdi på ca. 26,3 mia. kr. i 2017

Planteproduktion

Planteproduktionen er kendetegnet ved i høj grad at forsyne Danmarks animalske produktion. Således anvendes næsten 3/4 af arealet til produktion af foder. Foderarealet anvendes med 1/3 til grovfoder,

..... 50% danske frø

Frøproduktion

Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion af frø.

fx kløvergræs, og 2/3 til kornafgrøder som hvede, der anvendes til grise- og fjerkræfoder.

Planteproduktionen er samtidig aftager af den animalske gødning. Plante- og animalsk produktion er derfor tæt forbundet på bedriftsniveau, selvom der også findes mange rene planteavlsbedrifter. Planteproduktionen består af flere

forskellige arter af korn (hvede, rug, byg, havre og triticale). Derudover består planteproduktionen også af bl.a. majs, kartofler, rodfrugter, græs-, kløver- og havefrø samt sukkerroer, raps og græs til foder.

Meget af foderproduktionen foregår direkte hos den enkelte landmand, mens andre dele af produktionen bliver forarbejdet til fx mel eller sukker.

Danmark er verdensmester i eksport af græs-, kløver- og spinatfrø

Græs- og kløverfrø bruges verden over til enten foderformål eller til plæner. I Danmark dyrkes der græsfrø og kløverfrø på 88.000 ha i 2018. Arealet med spinat til frø udgør 10.000 ha. i 2018. Frø dyrkes i en mindre del af landbrugsarealet i Danmark, men til gengæld er indkomsten fra frødyrkingen almindeligvis bedre end fx korn. Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion og ca. 25 pct. af verdens eksport af græs- og kløverfrø. Derudover produceres ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø i Danmark.

Græsfrøproduktionen har et positivt CO₂-aftryk og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde

Græs-, kløver- og spinatfrø sælges til ca. 80 lande verden over og har en eksportværdi på over 2,5 mia. kr. pr. år. Danmarks særegne position på dette marked skyldes en række faktorer, bl.a. klima, dygtige frøavlere, internationalt orienterede frøfirmaer, planteforædling, rådgivning af landmænd og ikke mindst en langsigtet og samlet indsats for forskning, forsøg, udvikling og demonstration. Frøbranchen har i 25 år haft en fokuseret tilgang til forskning, forsøg, udvikling og demonstration finansieret af Frøafgiftsfonden, GUDP (Grønne Udviklings- og Demonstrations Program) og frøfirmaerne.

Frøbranchen påbegyndte i 2017 et nyt GUDP projekt 'VINDERFRØ2025', som skal forbedre konkurrenceevnen gennem

højere udbytter og bedre frøkvalitet. Dette mål skal nås med forbedret udnyttelse og relativt lavere anvendelse af inputs, som gødning og planteværn. Græsfrøproduktionen har desuden et positivt CO₂-aftryk og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde, som samtidig har minimal udvaskning af kvælstof.

Der blev produceret ca. 2,2 mio. ton kartofler på ca. 47.000 ha i 2017

Kartofler

Der er ca. 1.750 kartoffelproducenter i Danmark, der tilsammen producerede ca. 2,2 mio. ton kartofler på ca. 47.000 ha i 2017. Det er det største areal benyttet til kartoffelproduktion i Danmark de seneste 25 år. Den danske kartoffelproduktion er i høj grad koncentreret i Jylland, hvor 78 pct. af alle kartoffelbedrifterne er placeret.

Sukkerroer

Sukkerroer dyrkes hovedsageligt Lolland, Falster, Møn og Sydvestsjælland samt i et begrænset omfang på Fyn og Langeland. Samlet blev der leveret ca. 2,3 mio. ton roer til sukkerfabrikker fra et areal på ca. 34.000 ha i 2017.

Gennemsnitsarealet pr. sukkerroedyrker er således 34,1 ha. Roerne havde et sukkerindhold på 17,2 pct. og et rodudbytte på 71,4 tons pr. ha i 2017.

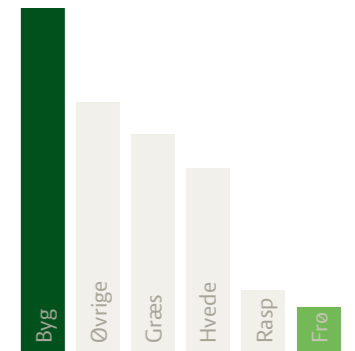
Gartneriproduktion

Den danske gartneriproduktion producerer en bred palette af afgrøder, heriblandt grøntsager, frugt, prydanter, skovplanter, frostplanter og snart også medicinsk cannabis.

I væksthusene produceres især agurker, tomater og krydderurter, mens de største produkter på friland er gulerødder, løg, ærter til konsum og flere kåltyper.

Danmark har desuden bred sortsdiversitet blandt æble og pære, samt en produktion af jordbær. Klimaet og jordbunden i

Afgrøder

796.693 ha byg
101.966 ha frø

Afgrødevalget afhænger bl.a. af lokale klimaforhold, jordtype og markedets efterspørgsel. Den mest almindelige afgrøde i 2018 var byg, som blev dyrket på 796.693 ha.

Danmark er særlig godt for dyrkning af frugt og bær.

Danmark har herudover en betydelig produktion af potteplanter i væksthusene, der udgør en væsentlig eksportværdi på ca. 2,1 mia. kr. De primære aftagere af danske planter er Holland og Tyskland. Planter skoler forsyner derudover parker, alléer og private haver med planter og træer og de danske juletræsproducenter med planter til juletræsdyrkingen.

Indenfor det seneste år er der kommet en forsøgsordning for dyrkning af medicinsk cannabis. Dyrkingen vil foregå i væksthuse eller klimakamre for at opnå et standardiseret produkt. Branchen håber, at denne prøvedyrkning er kimen til et nyt eventyr, også som eksportvare.

Samlet set udgør gartnerierne 0,8 pct. af Danmarks samlede dyrkede areal. 57 pct. af den danske gartneriproduktion ligger i Region Sjælland og på Fyn. Udviklingen i det dyrkede areal har været stagnerende de seneste år, og antallet af bedrifter er faldende.

Den samlede gartneriproduktion er hovedsagelig konventionel, mens ca. 8 pct. af produktionen er økologisk. De seneste år har den økologiske produktion været stigende, som følge af forbrugernes efterspørgsel.

Godkendelse af plantebeskyttelsesmidler er restriktivt i Danmark for at beskytte vores grundvand

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelsesmidler anvendes i landbruget til at beskytte afgrøderne ved at bekæmpe diverse skadevoldere. I Danmark godkendes plantebeskyttelsesmidler mere restriktivt end i andre EU-lande. Det sker

for at beskytte grundvandet og miljøet. Som indikator for belastningen anvendes pesticidbelastningsindikatoren (PBI), som tager højde for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning. PBI beregnes på baggrund af oplysninger om salgstal og midlernes fareklassificeringer. I Sprøjtemiddelstrategi 2017-2021 er målet et PBI på 1,96, hvilket svarer til et fald på 40 pct. i forhold til 2011.

Med differentierede pesticidafgifters indførelse i juli 2013 er det en målsætning, at det skal kunne betale sig at købe de plantebeskyttelsesmidler, som er mest skånsomme for miljøet og sprøjteføren. Pesticidbelastningsindikatoren er faldet med 60,5 pct. fra 2013 til 2016. Dermed har afgiftens indførelse haft en effekt på valget til mere skånsomme plantebeskyttelsesmidler. Desværre medvirker afgiften til en øget risiko for resistensudvikling, da afgiften er medvirkende til en yderligere ensretning af middelvalget.

27% af danske grøntsager

1 Plantebeskyttelsesmidler i grøntsager

I danskproduceret grønt fandt man spor af plantebeskyttelsesmidler i 27 pct. af prøverne. Man fandt spor fra plantebeskyttelsesmidler i 55 pct. af grønt produceret i EU.

55% af udenlandske grøntsager indeholder spor af plantebeskyttelsesmidler

Dansk frugt og grønt indeholder færrest spor af plantebeskyttelsesmidler

Dansk frugt og grønt indeholder få spor af plantebeskyttelsesmidler, hvis der sammenlignes med andre lande. Hvert år tester Fødevarestyrelsen både dansk og udenlandsk frugt og grønt for spor af plantebeskyttelsesmidler, og her klarer dansk frugt og grønt sig godt. Der blev fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt i 45 pct. af prøverne i 2016. Det gjaldt for 72 pct. af frugt produceret i EU, samt 74 pct. produceret udenfor EU.

I danskproduceret grønt fandt man spor af plantebeskyttelsesmidler i 27 pct. af prøverne. Man fandt spor fra plantebeskyttelsesmidler i 55 pct. af grønt produceret i EU. I grønt produceret uden for EU gjaldt det for 43 pct. af tilfældene. Samlet er sandsynligheden for spor af plantebeskyttelsesmidler dermed væsentligt større i udenlandsk frugt og grønt.

Bioenergi

Bioenergi er en vigtig medspiller i den grønne omstilling af energisektoren. Landbruget spiller en afgørende rolle for udvikling og optimering af værdi- og logistik kæder i biomasseproduktionen til bioenergi. Der blev produceret 157 PJ, svarende til 44,6 mio. MWh bioenergi fra biomasse i 2016 mod 145 PJ i 2015.

Her har halm spillet en betydelig rolle i en årrække. Produktionen af energi fra halm er steget fra 12,2 PJ til 19,6 PJ i perioden 2000-2016. Halm forventes de kommende år fortsat at blive anvendt til el og varme, men samtidig forventes efterspørgslen til andre formål at stige. Herunder til biogas, hvor forbruget er fordoblet fra 2015/2016 til 2016/2017, så der nu benyttes mere end 26.000 tons i biogasanlæg.

Størstedelen af bioenergien kommer fra træpiller, træflis, brænde og halm

Der er mulighed for en række synergier ved produktion af biogas, der i Danmark primært er baseret på afgang af husdyrgødning sammen med restbiomasse fra industri og husholdninger. Fx recirkuleres og genanvendes næringsstofferne som gødning for afgrøderne på marken. Samtidig sker der en betydelig reduktion i udledningen af klimagasser fra lagring og håndtering af husdyrgødningen. Risikoen for udvaskning af kvælstof reduceres ligeledes kraftigt. Her bidrager biogas som en vigtig brik i det cirkulære bioøkonomiske system. Biogasproduktionen er steget fra 2,9 PJ til 9,1 PJ i perioden 2000-2016. Der forventes en fortsat kraftig vækst i produktionen af biogas de kommende år.

Økologisk produktion

Det økologiske landbrugsareal fortsætter med at stige

Det økologiske areal bliver større og større som følge af mange nye omlægninger, og samtidig stiger den økologiske produktion markant – både i den animalske og vegetabiliske sektor.

Den økologiske udvikling fortsætter de seneste års markante stigninger som følge af, at den økologiske efterspørgsel stiger markant i både Danmark og den øvrige verden.

Ca. 10,5 pct. af det danske landbrugsareal er dyrket økologisk i 2018

Det økologiske landbrugsareal fortsætter med at stige. Der blev dyrket 245.000 ha efter de økologiske produktionsprincipper i 2017, hvilket er en stigning på 13 pct. i forhold til året før. I efteråret 2017 blev der endvidere påbegyndt omlægning af nye arealer, således at der er estimeret til at være omkring 280.000 ha i økologisk drift i maj 2018. Dermed forventes ca. 10,5 pct. af det samlede landbrugsareal i Danmark at være økologisk.

En væsentlig årsag til den markante udvikling i det økologiske areal er, at der er kommet omkring 100 nye økologiske mælkeproducenter.

Foruden mælkeproducenterne er der også påbegyndt og omlagt mange bedrifter med griseproduktion og æg- og fjerkræproduktion. Det stigende antal økologiske dyr har samtidig medført en større efterspørgsel af dansk produceret økologisk korn og foderstoffer.

Derfor er mange konventionelle planteavlere også i færd med omlægning til økologi. På gartneriområdet sker der ligeledes en stigning i det økologiske areal som følge af en stigende efterspørgsel af økologiske grøntsager.

Danmark er et af de førende lande inden for økologisk animalsk produktion. Arla er verdens største økologiske mejeri. Knap 11 pct. (594 mio. kg) af mejeriernes samlede indvejning var således økomælk i 2017. Det er en stigning på 90 mio. kg i forhold til året før. Det skyldes en øget efterspørgsel af økologiske mejerivarer, både i EU og i Asien m.v. Udviklingen i økomælk forventes at fortsætte i 2018.

Danmark huser også Friland, der er verdens førende økologiske griseslagteri. I hele Danmark blev der slagtet 168.000 økologiske grise i 2017, hvilket er en stigning på 30.000 i forhold til året før.

Danmark er et af de førende lande inden for forbrug og produktion af animalske økologiske fødevarer

Der har i de seneste år været større efterspørgsel end udbud af økologisk grisekød i Europa. Det har bevirket, at der i 2016 og 2017 er kommet flere nye økologiske producenter, ligesom mange af de hidtidige producenter øger produktionen.

Det forventes, at væksten i den økologiske griseproduktion fortsætter i 2018, således at der vil blive slagtet omkring 200.000 grise. Den samlede eksport af økologiske fødevarer forventes at være steget til 2,7 mia. kr. i 2017, hvilket er en stigning på 12 pct. fra 2016.

Økonomi og indtjening

De danske landmænd havde en god indtjening i 2017

En sund økonomi i landbruget er afgørende for, at der produceres og leveres til resten af værdikæden i fødevareklyngen.

Landbrugets produktionsværdi

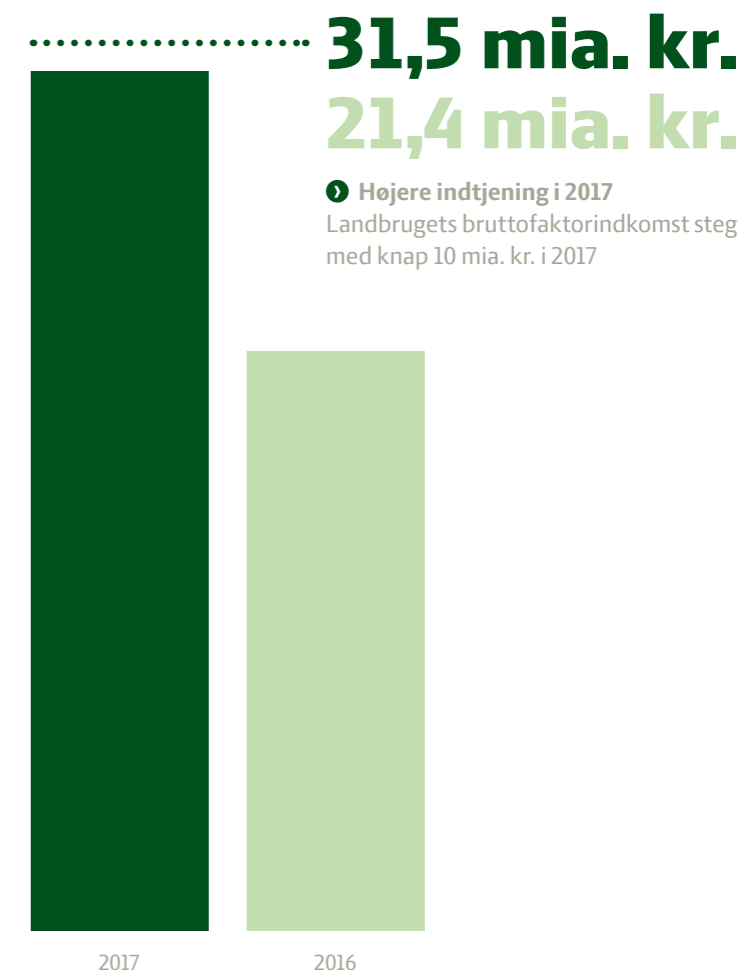
Landbrugets bruttofaktoriindkomst, dvs. den samlede værditilvækst minus skatter og subsidier, var 31,5 mia. kr. i 2017. Det er det næsthøjeste niveau siden 1990, og kun overgået i 2012. Bruttofaktoriindkomsten steg med 10,1 mia. kr. eller 47 pct. fra 2016. Udviklingen er primært et resultat af en rekordhøj værdi af mælk og grisekød kombineret med et faldende forbrug i produktionen i 2017.

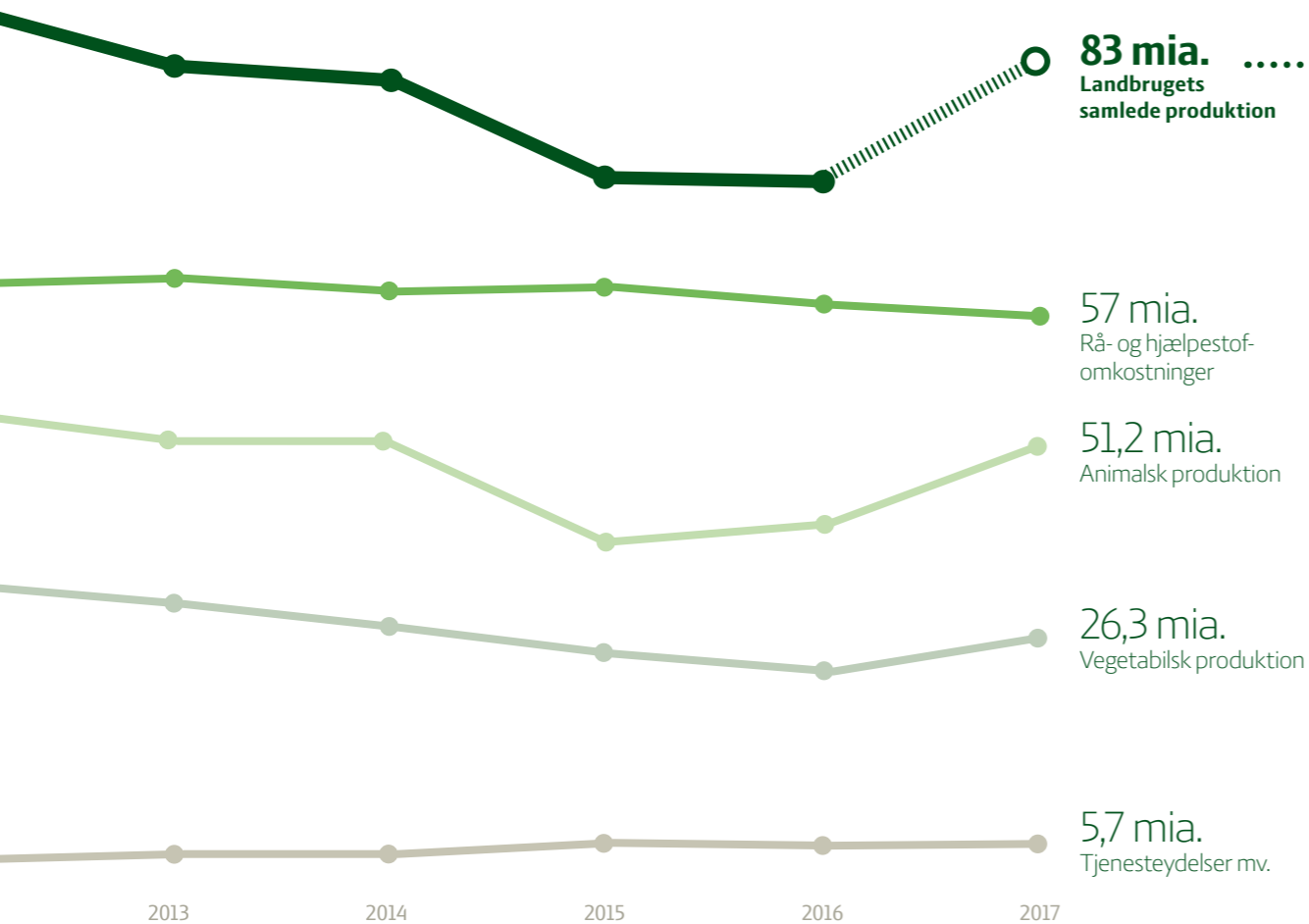
Økonomisk bæredygtighed

Økonomisk bæredygtighed er en væsentlig faktor for en moderne landbrugsbedrift. Som et led mod mere økonomisk bæredygtighed er der i SEGES taget flere initiativer. Et af disse initiativer er et øget fokus på at komme "fra kg til kr.". Der bør ikke længere fokuseres på hvor meget udbytte en mark har givet pr. hektar, men i højere grad på, hvilken økonomi, der kan opnås pr. hektar.

Landbrugets samlede produktionsværdi var på 83 mia. kr. i 2017

Der har været fokus på udbytteoptimering og omkostningsminimering tidligere, men der har været en uvilje mod at konkurrere på disse parametre. Kampagnen "fra kg til kr." er således mere et forsøg på at bryde et tabu om, at konkurrere på bundlinjen.

9 mia. kr. større produktionsværdi i 2017

Landbrugets bruttoindkomst

Landbrugets samlede produktionsværdi var på 83 mia. kr. i 2017. Den vegetabilske produktion bidrog med 26,3 mia. kr., mens den animalske produktion bidrog med 51 mia. kr. Dertil kom 5,7 mia. kr. fra tjenesteydelser. Rå- og hjælpestoffer, som bl.a. består af foderstoffer, udsæd, reparationer og bankomkostninger, var på 57 mia. kr.

Landbrugets investeringer har siden de toppede med 15,7 mia. kr. (brutto) i 2008 været faldende i perioden 2009-2016. Foreløbige prognoser viser, at investeringerne stiger i 2017. Hermed kan udviklingen med, at investeringerne har været utilstrækkelige til at fastholde kapitalapparatets værdi, være vendt for første gang i 8 år.

Landbrugets gældsprocent faldt til 57,6 pct. i 2017

Landbrugets bytteforhold

Bytteforholdet udtrykker forholdet mellem salgspriserne på primærlandbrugets produkter og købspriserne på de faktorer, der anvendes som input i det primære landbrug. Salgspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene producerer, såsom kød, mejeriprodukter, æg, korn, kartofler, m.m. Købspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene forbruger i produktionen. Det er produkter som diesel, foder, mineralgødning, m.m.

Højere kornpriser vil således til eksempel påvirke bytteforholdet positivt gennem planteproducenternes afsætning, mens det vil påvirke griseproducenterne negativt gennem højere inputomkostninger, da foderet vil stige. Højere kornpriser vil dog alt andet lige på lang sigt give højere salgspriser på kød, og dermed betyde et stigende bytteforhold for landbruget samlet set.

Bytteforholdet er steget i perioden 2016-2017 efter en meget positiv udvikling i salgspriserne. Dette har været medvirkende til forbedring i landbruget økonomi i 2017. Dårlige salgspriser hos især grisesektoren har betydet, at bytteforholdet er faldet kraftigt igen i 2018.

Rå- og hjælpestoffer

41% foderstoffer

Foderstoffer udgjorde 41 pct. af de samlede rå- og hjælpestofomkostninger.

Tørkens dybe spor

Tørken i 2018 har haft store konsekvenser for mange landmænd. I foråret og forsommeren blev tørken sammenlignet meget med den i 1992. Men den blev langt værre. I 1874 begyndte de første pålidelige vejrmålinger og konklusionen er klar: Sommermånederne i 2018 er de tørreste nogensinde. Landbruget står til et tørketab på 6,4 mia. kr. Hvor store konsekvenser tørken ender med at få, vil man først kunne opgøre i løbet af 2019.

Landbrugets økonomi

2017 var et godt år for de danske landmænd. Det gennemsnitlige driftsresultat for helhedsbedrifter efter ejer aflønning m.v. var på 500.000 kr., hvilket var en stigning på 700.000 kr. i forhold til 2016. Forbedringerne skyldes bl.a. en effekt af fødevarer- og landbrugspakken samt stigende priser på landbrugsprodukter. Den positive økonomi i 2017 betød, at landmændene havde mulighed for at nedbringe gælden. Den samlede gæld for hele landbrugssektoren var på 326 mia. kr. ultimo 2017. Det er 12 mia. kr. mindre end i 2016. Landbrugets samlede aktiver udgjorde 565,7 mia. kr. Gældsprocent er faldet til 57,6 pct., hvilket er 0,4 procentpoint lavere end i 2016.

Bæredygtighed kan nu måles på hvert enkelt landbrug

Alle landbrug er forskellige. Det er graden af bæredygtighed i produktionen også. Nu kan hver enkelt bedrift få et overblik over, hvor der kan sættes ind for at forbedre bedriftens bæredygtighed.

SEGES har de seneste fem år arbejdet med at udvikle måling af bæredygtighed på bedriftsniveau. Hertil er der anvendt et internationalt anerkendt analyseværktøj, RISE, som fokuserer på handlingsmuligheder og giver håndgribelige forslag til forbedringer inden for 10 forskellige temaer. Fra jord og klima til arbejdsglæde og økonomi. Det giver et klart billede af, hvor det går godt – og hvor det går knapt så godt.

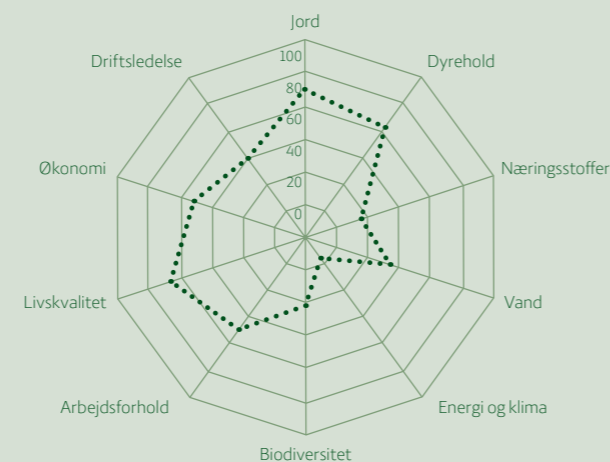
Bæredygtighedsmålingen kan bruges til at sammenligne bedriftens præstationer med andre i samme sektor, men også som benchmarking for den næste analyse på bedriften. Derved kan udvikling i en bæredygtig retning nu dokumenteres. I Danmark har vi rigtig mange data om hver enkelt bedrift og databaser med gennemsnitsværdier for en lang række produktionsdata. Det giver et stort potentiale for præcision i udregningen af bæredygtighedsgraden.

”Spindelvævet” giver et overblik over bæredygtighedsgraden inden for 10 temaer. Skalaen er fra 0-100 og baseret på bedriftens data, data fra danske databaser og landmandens svar. Værdierne som beregnes for indikatorerne bliver lavet om til en relativ score ud fra danske normværdier og internationale mål. For eksempel relateres bedriftens korn- eller græsudbytte til Danmarks gennemsnitshøst for disse afgrøder.

Tæt samspil med FN's verdensmål

For at kunne udvikle bæredygtigheden i en produktion er man nødt til først at se på, hvilket udgangspunkt produktionen har. Dertil bruges et vurderingssystem fordelt på de 10 temaområder og 47 indikatorer. Indikatorerne er baseret på FN's udspil fra 2008 om, hvad bæredygtighed indeholder, og hvilke indikatorer der skal måles på.

Spindelvævet

FN's verdensmål for bæredygtig udvikling, der blev lanceret i 2015, har hele 169 delmål, som beskriver, hvordan en bæredygtig udvikling kan dokumenteres ved indikatorer. Mange indikatorer går igen fra 2008, fx på energi- og klimaområdet.

Et af FN's delmål er, at hver virksomhed skal kunne dokumentere deres bæredygtighed. Det kan opfyldes med en RISE analyse på bedriften. Efter en grundig analyse af bedriftens bæredygtighedsgrad laves en rapport, som ledsages af et inspirations- og handlingskatalog.

Kataloget kan herefter anvendes til forbedringer eller strategiske ændringer. Her kan fx nævnes en bedrift, hvor analysen viste høj udledning af klimagas. Ved hjælp af inspirations- og handlingskataloget afleverer bedriften nu ca. halvdelen af gyllen til biogas. Dermed formindskes metanemissionerne og bedriften bidrager til at lave vedvarende energi.

Bæredygtighed kan bruges til at sammenligne bedriftens præstationer med andre i samme sektor

På en anden bedrift blev der observeret mangel på arealer med naturværdi. Herefter har bedriften i samarbejde med den lokale biavl indrettet forskellige naturtiltag. En helt tredje bedrift havde udfordringer ved jordkomprimering, hvilket mindsker jordbundens evne til at forhindre tab af næringsstoffer. Her har bedriften fået øget opmærksomhed på logistikken i marken, kørselstidspunktet og måder at formindske dæktrykket på. Gældende for de tre bedrifters tiltag er, at de på hver deres område øger graden af bæredygtighed i produktionen.

